

TARBIYACHI — ISHONCH KASBI VA UNING KASBIY KOMPETETENSIYALARI.

Guliston Davlat Pedagogika Instituti

Ta'lim- tarbiya nazariyasi va metodikasi (MT)

1-bosqich magistranti

Fozilboboyeva Moxidil Abdullojon Qizi

Annotatsiya. Mazkur maqolada tarbiyachi kasbining jamiyatdagi o'rnini, uning ishonchli kasb sifatidagi ahamiyati hamda tarbiyachining kasbiy kompetensiyalari yoritilgan. Shuningdek, zamonaviy ta'lim tizimida tarbiyachidan talab etiladigan pedagogik, psixologik va axloqiy sifatlar tahlil qilinadi. Maqola tarbiyachining bolalar rivojidagi mas'uliyati va kasbiy mahoratini oshirish masalalariga bag'ishlangan.

Kalit so'zlar: tarbiyachi, kasbiy kompetensiya, ishonchli kasb, pedagogik sifatlar, bolalar rivoji.

Аннотация: В данной статье рассматривается профессия воспитателя как социально значимая и надёжная профессия, а также его профессиональные компетенции. Анализируются педагогические, психологические и нравственные качества, необходимые воспитателю в современных условиях образования. Особое внимание уделяется роли воспитателя в развитии личности ребёнка и повышении профессионального мастерства.

Ключевые слова: воспитатель, профессиональная компетенция, надёжная профессия, педагогические качества, развитие ребёнка.

Annotation. This article examines the profession of an educator as a socially significant and trustworthy occupation, as well as the professional competencies required for this role. The study analyzes pedagogical, psychological, and ethical qualities essential for educators in modern education systems. Special attention is given to the educator's responsibility in child development and the improvement of professional skills.

Keywords: educator, professional competencies, trustworthy profession, pedagogical qualities, child development.

Kirish. Tarbiyachi kasbi insoniyat tarixida doimo muhim va hurmatga loyiq kasblardan biri bo'lib kelgan. Bu kasbning asosiy vazifasi – bolalar va yoshlarning ijtimoiy, ma'naviy, intellektual va emotsional rivojlanishida bevosita ishtirok etishdir. Tarbiyachi nafaqat bilim beruvchi, balki bolalarga axloqiy me'yorlarni singdiruvchi, ularning shaxsiyati va ijtimoiy faolligini shakllantiruvchi yetakchi sifatida jamiyat oldida katta mas'uliyatni zimmasiga oladi. Shu bois tarbiyachi kasbi ko'pincha

“ishonchli kasb” sifatida talqin qilinadi, chunki u yosh avlodning shakllanishida asosiy rol o‘ynaydi va jamiyatning kelajagiga ta’sir ko‘rsatadi.

Zamonaviy ta’lim tizimi va pedagogika sohasidagi yangiliklar tarbiyachidan keng ko‘lamli kompetensiyalarni talab qiladi. Bu kompetensiyalar pedagogik, psixologik, axloqiy va kommunikativ qobiliyatlarni o‘z ichiga oladi. Pedagogik kompetensiyalar tarbiyachining ta’lim jarayonini samarali tashkil etish qobiliyatini, psixologik kompetensiyalar – bolalarning individual xususiyatlarini tushunish va ularga moslash qobiliyatini bildiradi. Axloqiy va etik kompetensiyalar esa tarbiyachining shaxsiy namunasini bolalarga yetkazish va kasbiy etikaning asosiy tamoyillariga rioya qilish bilan bog‘liqdir.

Shuningdek, tarbiyachining ishonchliligi uning kasbiy malakasi va shaxsiy sifatleri bilan belgilanadi. Ishonchli tarbiyachi – bu o‘z kasbiga sadoqatli, mas’uliyatni chuqur anglashi va doimiy ravishda professional o‘shiga intiladigan mutaxassisdir. Tarbiyachining bolalar bilan ishlash jarayonidagi mustahkam va ishonchli munosabati, pedagogik yondashuvlarning bilimli va ilmiy asoslanganligi bolalarning ongli va muvozanatli rivojlanishi uchun zarur shartlarni yaratadi.

Shu bilan birga, tarbiyachining kasbiy kompetensiyalari jamiyatdagi ishonchlilik darajasini oshiradi. Zamonaviy jamiyatda tarbiyachi faqat ta’lim beruvchi emas, balki ijtimoiy muhitni shakllantiruvchi, ota-onalar bilan samarali hamkorlik qiluvchi, bolalarning psixologik barqarorligini ta’minlovchi va ularni ijtimoiylashuvga yo‘naltiruvchi yetakchi sifatida ham faoliyat yuritadi. Bu esa tarbiyachining kasbini nafaqat ishonchli, balki jamiyat uchun zarur bo‘lgan kasbga aylantiradi.

Shu nuqtai nazardan, tarbiyachining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish va mustahkamlash nafaqat uning shaxsiy professional o‘shishi uchun, balki butun jamiyatning ma’naviy va ijtimoiy rivoji uchun ham muhim ahamiyatga ega. Maqola tarbiyachi kasbining ijtimoiy ahamiyati, ishonchliligi va zamonaviy ta’lim tizimida talab etiladigan kompetensiyalarni tahlil qilishga bag‘ishlangan.

Metod va usullar. Ushbu maqolada tarbiyachining kasbiy kompetensiyalarini va uning ishonchli kasb sifatidagi o‘rnini aniqlash uchun quyidagi ilmiy metod va usullar qo‘llanildi:

1. Tahliliy metod (Analiz metod)

- Adabiyotlar, ilmiy maqolalar va pedagogik tadqiqotlar tahlil qilinadi.
- Tarbiyachi kasbi va uning jamiyatdagi o‘rni, shuningdek kasbiy kompetensiyalar talablari o‘rganiladi.

2. Kuzatuv usuli (Observation method)

- Tarbiyachining real ish jarayonida faoliyati kuzatiladi.
- Bolalar bilan ishlashdagi pedagogik va psixologik yondashuvlari tahlil qilinadi.

3. So‘rovnoma va intervyu (Survey & Interview)

- Tarbiyachilar, ota-onalar va pedagoglar bilan so'rovnoma va suhbatlar o'tkaziladi.
- Tarbiyachining kasbiy kompetensiyalari va ishonchlilik darajasi baholanadi.

4. Kompetensiyaviy baholash (Competency assessment)

- Tarbiyachining pedagogik, psixologik, axloqiy va kommunikativ kompetensiyalari aniqlanadi.
- Maxsus testlar va baholash formalaridan foydalaniladi.

5. Taqqoslash va umumlashtirish (Comparison & Generalization)

- Turli pedagogik yondashuvlar va kompetensiyalar tizimi solishtiriladi.
- Eng samarali metod va strategiyalar aniqlanadi.

Ushbu metod va usullar yordamida tarbiyachi kasbi, uning ijtimoiy ahamiyati va zamonaviy ta'lim tizimidagi roli ilmiy asosda tahlil qilindi. Shu bilan birga, tarbiyachining ishonchliligi va kasbiy kompetensiyalarini oshirish yo'llari aniqlanadi.

Natija va Muhokamalar. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, tarbiyachi kasbi nafaqat ta'lim berish funksiyasini bajaradi, balki bolalarning shaxsiy, ijtimoiy va ma'naviy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Kuzatuv, so'rovnoma va intervyular asosida aniqlangan asosiy natijalar quyidagilardan iborat:

Tarbiyachining pedagogik kompetensiyalari. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, zamonaviy tarbiyachidan nafaqat dars berish ko'nikmalari, balki pedagogik innovatsiyalarni qo'llash, o'quv jarayonini individuallashtirish va bolalarning qobiliyatini rivojlantirish qobiliyati talab etiladi. Kuzatuv natijalari shuni ko'rsatdiki, samarali tarbiyachilar bolalarning o'zini erkin ifoda etishi, mustaqil fikrlashi va ijodiy yondashuvini rag'batlantirishga katta e'tibor beradilar.

Psixologik kompetensiyalar. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, tarbiyachining psixologik kompetensiyalari – bolalarning individual xususiyatlarini tushunish, ularning hissiy holatini baholash, motivatsiyani oshirish va konflikt vaziyatlarini samarali hal qilish qobiliyati – kasbning eng muhim jihatlaridan biridir. So'rovnoma natijalariga ko'ra, tarbiyachining psixologik tayyorgarligi yuqori bo'lgan hollarda bolalarning ijtimoiy va ma'naviy rivojlanishi sezilarli darajada yaxshilanadi.

Axloqiy va etik kompetensiyalar. Tarbiyachining shaxsiy fazilatlar va axloqiy qadriyatlarining ishonchliligini belgilaydi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, axloqiy va etik kompetensiyalarga ega tarbiyachi nafaqat bolalarga, balki ota-onalar va hamkasblarga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bu, o'z navbatida, tarbiyachining jamiyatdagi obro'si va ishonchliligini mustahkamlaydi.

Kommunikativ va ijtimoiy kompetensiyalar. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, tarbiyachining kommunikativ kompetensiyalari, ya'ni bolalar, ota-onalar va jamiyat vakillari bilan samarali muloqot qila olish qobiliyati, kasbiy muvaffaqiyatning muhim ko'rsatkichlaridan biridir. So'rov natijalariga ko'ra, faol va ishonchli tarbiyachilar

ijtimoiy faoliyatda ham yuqori natijaga erishadi va pedagogik jarayonda boshqalarga namuna bo'la oladi.

Tarbiyachi ishonchliligi va jamiyatdagi o'rni. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, tarbiyachining ishonchliligi uning kasbiy kompetensiyalari bilan to'liq bog'liqdir. Ishonchli tarbiyachi nafaqat bolalarga bilim beradi, balki ularni axloqiy va ma'naviy jihatdan tarbiyalaydi, ijtimoiy muhitga moslashishga yordam beradi. Kuzatuv va intervyular natijalariga ko'ra, ishonchli tarbiyachilar bolalarda mas'uliyat, hamkorlik va ijtimoiy qobiliyatlarni rivojlantirishga muvaffaq bo'ladi.

Ushbu natijalarni umumlashtiradigan bo'lsak, tarbiyachining kasbiy kompetensiyalari jamiyatda ishonchli kasb sifatida tan olinishi va uning obro'si oshishi uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi. Pedagogik, psixologik, axloqiy va kommunikativ kompetensiyalar birgalikda tarbiyachining ish samaradorligini, bolalarning rivojlanish darajasini va ota-ona hamkorligini oshiradi.

Shuningdek, tadqiqot shuni ko'rsatdiki, tarbiyachining malaka oshirishga doimiy e'tibor berishi, innovatsion pedagogik yondashuvlarni qo'llashi va professional etikaga rioya qilishi muhimdir. Bu esa kasbning ijtimoiy obro'sini oshirish va ta'lim sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Natijalar shuni ko'rsatdiki, tarbiyachining ishonchliligi va kasbiy kompetensiyalari o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik mustahkam. Shu bilan birga, pedagogik va psixologik kompetensiyalarni rivojlantirishga qaratilgan tizimli ishlar ta'lim sifatini sezilarli darajada oshiradi.

Tadqiqotdan kelib chiqqan xulosa shuki, zamonaviy ta'lim tizimida tarbiyachi faqat bilim beruvchi emas, balki bolalarning shaxsiyati va ijtimoiy faolligini shakllantiruvchi yetakchi bo'lishi lozim. Shu sababli, tarbiyachining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish, ishonchliligini oshirish va doimiy professional o'sishiga e'tibor qaratish nafaqat pedagogik jarayon sifatini, balki jamiyatning ma'naviy barqarorligini ta'minlaydi.

Xulosa va Tavsiyalar. Ushbu tadqiqot shuni ko'rsatdiki, tarbiyachi kasbi jamiyatdagi eng muhim va ishonchli kasblardan biri bo'lib, bolalar va yoshlarning shaxsiy, ijtimoiy, ma'naviy va intellektual rivojlanishida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Tarbiyachining kasbiy kompetensiyalari – pedagogik, psixologik, axloqiy va kommunikativ ko'nikmalar – uning samaradorligi va ishonchliligini belgilaydi.

Pedagogik kompetensiyalar tarbiyachiga ta'lim jarayonini samarali tashkil etish, innovatsion metodlarni qo'llash, bolalarning kreativ va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish imkonini beradi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, tarbiyachilar o'z ishida individual yondashuvni qo'llash orqali bolalarning qobiliyatlarini to'liq ochib bera oladi.

Psixologik kompetensiyalar – bolalarning hissiy holatini tushunish, ijtimoiy moslashuvini qo'llab-quvvatlash va motivatsiyasini oshirish qobiliyati –

tarbiyachining muvaffaqiyatli faoliyati uchun juda muhim. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, psixologik kompetensiyalarga ega tarbiyachilar bolalarning emotsional barqarorligini ta'minlab, ularni ijtimoiy va ma'naviy jihatdan rivojlantirishga muvaffaq bo'ladi.

Axloqiy va etik kompetensiyalar tarbiyachining obro'si va jamiyatdagi ishonchliligini oshiradi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, axloqiy jihatdan mustahkam tarbiyachilar nafaqat bolalarga, balki ota-onalar va hamkasblarga ham ijobiy pedagogik ta'sir ko'rsatadi.

Komunikativ kompetensiyalar tarbiyachiga ota-onalar, hamkasblar va jamiyat vakillari bilan samarali muloqot qilish imkonini beradi. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, yaxshi kommunikatsiya qobiliyatiga ega tarbiyachilar o'z ish jarayonida muvaffaqiyatga erishadi va jamiyatda obro'ga ega bo'ladi.

Shu bilan birga, tadqiqotdan kelib chiqqan xulosa shuni ko'rsatadiki, tarbiyachining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish va malaka oshirish nafaqat uning shaxsiy professional o'sishi, balki bolalarning sifatli rivojlanishi va jamiyatning ma'naviy barqarorligi uchun ham muhimdir.

Tavsiyalar.

1. Kasbiy kompetensiyalarni tizimli rivojlantirish

- Tarbiyachilar uchun muntazam malaka oshirish kurslari va seminarlar tashkil etilishi lozim.
- Pedagogik va psixologik bilimlarni yangilash va innovatsion metodlarni o'rganish tizimli ravishda amalga oshirilishi kerak.
- Tarbiyachining kasbiy kompetensiyalarini baholash va individual rivojlanish rejasini tuzish tavsiya etiladi.

2. Pedagogik va psixologik qo'llab-quvvatlash

- Tarbiyachilar uchun psixologik maslahatlar, treninglar va stressni boshqarish mashg'ulotlari tashkil etilishi lozim.
- Bolalar bilan ishlash jarayonida individual yondashuvni rivojlantirish va pedagogik metodlarni moslashtirish tavsiya etiladi.

3. Axloqiy va etik me'yorlarni mustahkamlash

- Tarbiyachining shaxsiy fazilatlarini va professional etikani oshirishga qaratilgan treninglar va seminarlar o'tkazilishi zarur.

4. Jamiyat va ota-onalar bilan hamkorlikni kuchaytirish

- Tarbiyachilar va ota-onalar o'rtasida samarali muloqot tizimini yaratish tavsiya etiladi.
- Tarbiyachining jamiyatdagi rolini oshirish, bolalarning ijtimoiy va ma'naviy rivojlanishini mustahkamlash uchun hamkorlik faoliyatlarini rivojlantirish lozim.

5. Innovatsion pedagogik metodlarni qo'llash

- Zamonaviy ta'lim texnologiyalari, interaktiv va kreativ metodlarni tarbiyachilik faoliyatida keng qo'llash tavsiya etiladi.
- Bolalarning tanqidiy fikrlash, ijodiy yondashuv va mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish zarur.

Xulosa qilib aytganda, tarbiyachining kasbiy kompetensiyalari va ishonchliligi zamonaviy ta'lim tizimida nafaqat bolalarning sifatli rivojlanishini ta'minlaydi, balki jamiyatning ijtimoiy va ma'naviy barqarorligini ham mustahkamlaydi. Shu sababli, tarbiyachining doimiy malaka oshirishga e'tibor qaratishi, pedagogik va psixologik ko'nikmalarini rivojlantirishi, axloqiy va etik standartlarga rioya qilishi, hamda jamiyat bilan hamkorlikni kuchaytirishi tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Akhmedova, N. (2020). *Zamonaviy tarbiyachi kompetensiyalari*. Toshkent: Pedagogika.
2. Davletova, S. (2019). *Pedagogik innovatsiyalar va metodlar*. Toshkent: O'zbekiston.
3. Ismoilov, F. (2021). *Kommunikativ kompetensiyalar va pedagogik faoliyat*. Toshkent: Ta'lim.
4. Karimova, D. (2018). *Psixologik kompetensiyalar va bolalar rivojlanishi*. Toshkent: Ma'naviyat.
5. Muminov, T. (2020). *Pedagogik etikani rivojlantirish*. Toshkent: Ta'lim.
6. Nazarova, L. (2017). *Tarbiyachilik kasbining jamiyatdagi o'rni*. Toshkent: Pedagog.
7. Rakhmonov, O. (2019). *Axloqiy va etik kompetensiyalar*. Toshkent: Fan va Ta'lim.
8. Saidova, G. (2021). *Jamiyat va ota-onalar bilan hamkorlik*. Toshkent: O'qituvchi.